

NĚKTERÉ PŘÍČINY NEÚSPĚCHŮ MLÁDEŽE V POVOLÁNÍ

(Pomoc psychologie při výchově a volbě povolání mládeže obtížně zařaditelné.)

PhDr. STANISLAV LANGER — MUDr. MIROSLAV NOVÁK

Pedagogický institut v Hradci Králové,
Krajská dorostová ordinace KÚNZ

Abychom mohli odpovědně řešit otázky týkající se výchovy k povolání, volby povolání a výchovy na pracovišti, je třeba se nejprve seznámit s některými příčinami, pro které mladý člověk může mít v daném povolání těžkosti.

Za tím účelem jsme sledovali v krajské lékařské dorostové ordinaci od roku 1955 do roku 1958 mladistvé, kteří nastupovali do zaměstnání a jejichž prospěch a chování nedávaly záruku dobrého uplatnění, a mladistvé, kteří z různých důvodů v dosavadním zaměstnání neobstáli.

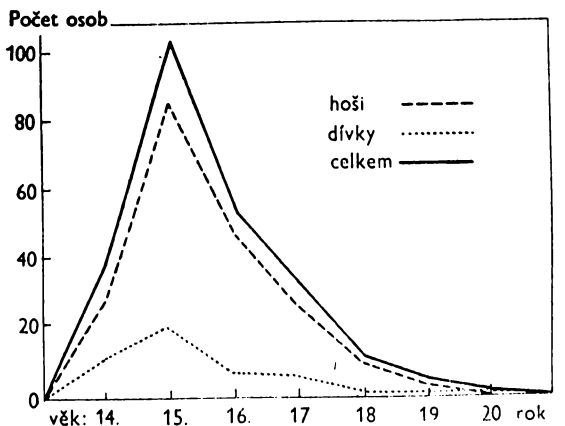
Používali jsme kromě běžného vyšetření somatického též vyšetření psychologického, které se skládalo z těchto složek: anamnézy, explorace, rozboru grafických projevů, výsledků pracovní činnosti, zjišťování vývoje rozumových schopností a školních vědomostí, rozboru školních dotazníků, rozhovorů s rodiči, vychovateli a mistry, ze zkoušek pozornosti, paměti, motoriky.

Celkem jsme vyšetřili 249 mladistvých, z čehož bylo 46 dívek. Frekvence

výskytu podle věku je zachycena na diagramu 1, z něhož vyplývá, že nejvíce mládeže bylo 15leté, což asi souvisí s ukončením školní docházky.

Z diagramu 1 dále vyplývá náznak pro druhý vrchol výskytu u mládeže 16leté. Je to mládež, která v povolání neobstála. Její frekvenci v naší ordinaci jsme zachytili na diagram 2. Položíme-li si otázku, jak dlouho trvá, než se pozná neschopnost mládeže k určitému povolání, nebo jak dlouho trvá, než selžou všechny pokusy o nápravu, zjistíme z uvedeného diagramu, že je to asi kolem 15.—16. roku, tj. trvá asi 1 až

Diagram 1. Frekvence našich mladistvých podle věku a pohlaví. (Celkový počet osob N=249.)

Věkové intervaly: 14=13, 1—14; 15=14, 1—15 atd.

2 roky nerentabilní investice do pokusů o vyučení.

Pokusy o vyučení defektní mládeže v oboru za každou cenu bývají motivovány nedostatkem pracovníků v některých oborech, zvláště ve stavebnictví a v hornictví. Žákům je věnována značná péče na doučování, jen aby se v učilišti

udrželi. Neschopnost defektivního mladistvého se pak projeví teprve v praxi na pracovišti. Nevyhnutelná změna pracovního oboru se tím jen oddálí.

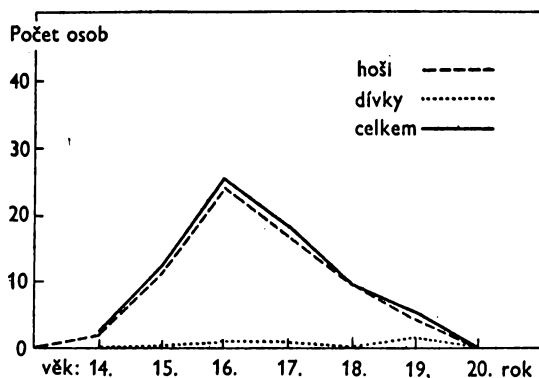
V dalším rozboru si všimneme výskytu chorobných stavů somatických. Přehled skupin nemocí, které se vyskytly v našem pozorování, je uveden v tabulce první, z níž vyplývá, že dorost, přicházející na naše oddělení, má větší frekvenci somatických poruch než dorost průměrný. Šlo většinou o těžší poruchy zřejmé laikům, rodičům, učitelům, mistrům.

Převažují zde poruchy kostry, poruchy nervové, astenie, poruchy oční, poruchy dýchadel a srdce.

Frekvence poruch duševních je zachycena na diagramu 3. Ve sloupci Poruchy chování je zahrnuta volní a citová labilita v souvislosti s mravními přestupky, jako krádežemi, tulkami, útekami, hrubým vystupováním, agresivitou, impulsivností, nedostatkem houževnatosti, pílě, nedostatkem cílevědomosti v jednání. Ve sloupci Poruchy vývoje rozumových schopností jsou zahrnuti debilové, tj. lehce slabomyslní, několik lehčích imbecilů a hraniční případy mezi debilitou a podprůměrem, tzv. slabodušů. Ve sloupci Poruchy motoriky jsou zahrnuty případy s nedostatkem ve zručnosti, s opožděním motorického vývoje a s abnormálně sníženou rychlostí pohybovou. Do posledního sloupce Neurózy byly včleněny případy se symptomy neurastenie, hysterie, psychastenie, motorické instability, tiky, poruchy neurovegetativní, strachy, nechutenství, bolesti hlavy apod.

V dalším diagramu 4 je uvedena frekvence případů podle stupně vývoje ro-

Diagram 2. Frekvence mládeže, která neobstála v povolání. (Počet osob N=67.)

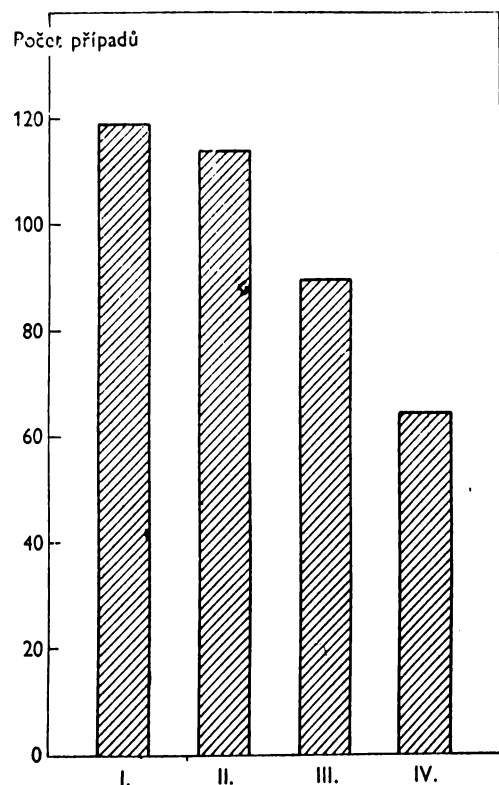

Tab. 1. Frekvence somatických poruch (Počet osob N = 249)

Skupiny chorob	Hoši			Dívky			Celkem	
	N = 203 Počet	%	Průměr % českých krajů	N = 46 Počet	%	Průměr % českých krajů	N = 245 Počet	%
Kostry	59	29,1	15,6	14	30,4	15,2	73	29,3
Nervové	40	19,7		9	19,6		49	19,7
Astenie	32	15,8	2,6	13	28,2	2,5	45	18,1
Oční	35	17,2	6,8	6	13,0	5,7	41	16,4
Dýchadel	18	8,9		3	6,5		21	8,4
Srdce	17	8,4	2,3	3	6,5	2,4	20	8,0
Ušní	10	4,9		3	6,5		13	5,2
Endokrinní	7	3,4	2,6	5	10,9	6,0	12	4,8
Kožní	3	1,4	4,8	3	6,5	4,4	6	2,4
Zažívací	4	2,0		1	2,2		5	2,0
Gynekologické	—	—	—	2	4,3		2	0,8
TBC	1	0,5		1	2,2		2	0,8
Ledvin	1	0,5		—	—		1	0,4
Krevní	—	—		—	—		—	—

zumových schopností. Největší počet případů na debily. Řešení budoucnosti zvláště této mládeže je velmi naléhavé.

Je vhodné se zmínit ještě o možnostech uplatnění mládeže podle náročnosti povolání. To je uvedeno v diagramu 5. Našich 249 mladistvých, u nichž šlo o řešení budoucí existence, bylo rozděleno do šesti skupin. V první jsou uvedeni ti, kteří se nemohou samostatně uplatnit a vyžadují ošetřování jinou osobou. Ve sloupci nenáročných povolání jsou ti, kteří se hodí např. do pomocných prací stavebních a zemědělských s pedagogickým dohledem. V sloupci méně náročných povolání jde o záuční obory. Sloupec středně náročných povolání zahrnuje běžné učební obory. Sloupec náročných povolání obsahuje obory vyžadující např. studia na středních odborných školách. Jako nejnáročnější jsou povolání na úrovni vysokoškolského vzdělání. Z tohoto diagramu vyplývá, že většina mládeže, kterou jsme vyšetřili, je schopna se uplatnit v povolání, jsou-li pro ni připraveny podmínky a vedení.

I. Poruchy vývoje rozumových schopností. — II. Poruchy chování. — III. Poruchy motoriky. IV. Neurotické projevy (Neurózy).

ni objektivní a spolehlivé pro určování schopnosti k povolání.

Pro zjištění, jak se naši vyšetřovaní uplatňují v praxi, jsme použili dotazníků. Byly v nich uvedeny otázky týkající se prospěchu, nadání, chování, zručnosti, dále zda došlo k přerazení na jiné pracoviště, k jaké práci, zda se náš návrh shoduje s výsledky v praxi či nikoliv a co by se mělo provést v žákův prospěch. Vrátily se nám použitelné údaje o 142 osobách. Rozdělili jsme je na dvě skupiny: Výsledky shodné, jestliže se žák osvědčil tam, kde jsme předpokládali, že se osvědčí, nebo když zklamal tam, kde jsme tento výsledek předpokládali. Druhá skupina neshody byla opačná. Nalezli jsme u 114 shodu oproti 27 neshodám. V 81 % se naše prognóza shodovala s výsledky v praxi.

Těchto 27 případů, kde se vyskytla neshoda s naší progózou uplatnění v povolání, jsme podrobili hlubšímu rozboru. Zjistili jsme, že ani tu nebylo naše posouzení chybné. Šlo např. o dostatečný prospěch »z milosti« tam, kde jsme

předpokládali propadnutí. Nebo se rodiče za každou cenu snažili udržet dítě v učilišti, nebo tu byla snaha snížit počet propadajících v oborech, které naléhavě potřebují dorost. Tak se stalo, že snaživí, slušně vychovaní debilové se uplatnili ve stavebnictví a v hornictví. Naopak se ukázalo, že v případech, u kterých jsme soudili, že je možno důslednou výchovou zvládnout některé mladistvé s vadnými vlastnostmi charakterovými, volilo učiliště snadnější řešení, tj. vyloučení z učiliště. Jindy nebyl mladistvý zařazen podle svých schopností pro nedostatek volných míst v určitém okruhu oborů.

Je zajímavé, jak posudky učitelů, vychovatelů a mistrů v hodnocení rozumových schopností mohou být ovlivněny průměrem daného kolektivu. Debil mezi ostatními debily ve zvláštní škole bývá učitelem hodnocen jako duševně normální člověk. Naopak průměrný žák na výběrové škole může být hodnocen jako podprůměrný. Jde o posouvání subjektivních kritérií učitelů vlivem dlouholeté praxe.

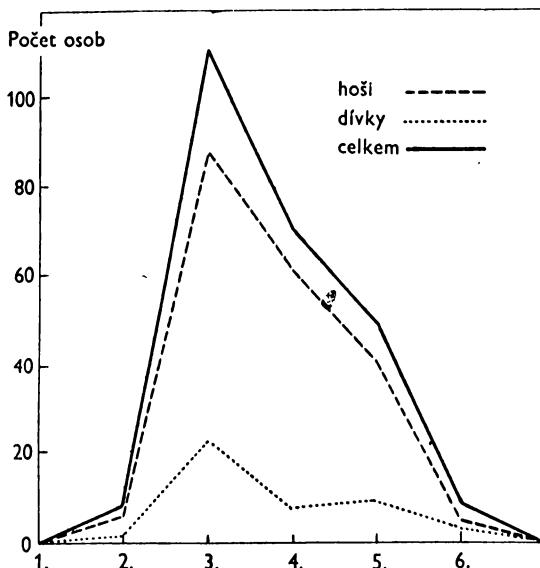
To může mít za následek nesprávnou charakteristiku žáka. Zajímavá je v tomto smyslu jedna z našich kasuistik:

Chlapec vyšel ze 6. třídy základní školy, kde propadal a špatně se učil. Byl proto původně zařazen do pomocných prací v kovoprůmyslu. Tam se však osvědčil jako zručný, ochotný slušný pracovník do té míry, že byl navržen k přijetí do učiliště na obor strojní zámečnick. Již v prvním roce byl však navržen k propuštění, neboť nemohl zvládnout minimální požadavky ve škole. Po roce zbytečné práce v učilišti musel být převeden zpět do pomocných prací. Zjistili jsme, že příčinou tohoto neúspěchu je slabomyslnost. Psychologické vyšetření by bylo bývalo mohlo ušetřit zbytečný pokus a celoroční trápení mladistvého i výchovných pracovníků v učilišti.

Shrňme-li výsledky a zkušenosti, můžeme vyvodit tyto závěry:

1. Někteří mladí lidé byli nesprávně pracovně a společensky zařazeni. Výchova na pracovišti a v rodinách vykazovala nedostatky, které se promítaly především do psychiky mládeže. Většina neúspěchů měla příčiny psychologické, i když často byly sváděny na somatické činitele a mládež byla posílána do lékařské ordinace.

Diagram 4. Frekvence podle stupňů vývoje rozumových schopností. (Počet osob N=249.)

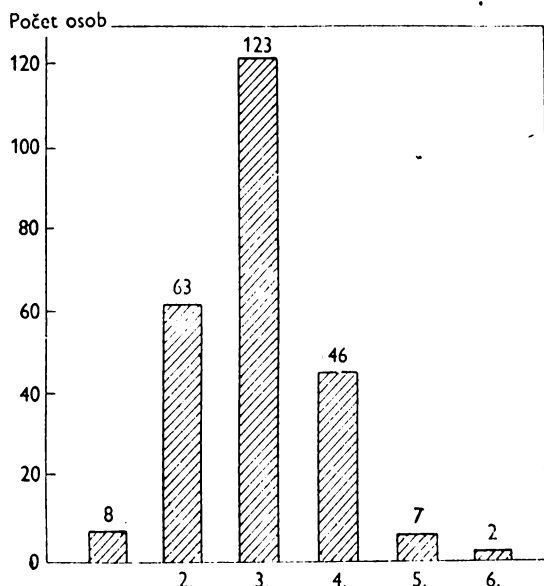

1. idiotie (těžká slabomyslnost) — 2. imbecilita (střední slabomyslnost) — 3. debilita (lehká slabomyslnost) — 4. podprůměr — 5. průměr — 6. nadprůměr.

2. Socialistická společnost může zajistit zaměstnání i mládeži tělesně a duševně defektní, a to v daleko větší míře než tomu bylo v minulosti.

3. Posuzování uchazečů do povolání jen podle vysvědčení a na základě krátkého pohovoru v přijímacích komi-

Diagram 5. Rozdělení našich mladistvých podle druhů navržených povolání.

Vysvětlivky: 1. Neschopní jakéhokoliv zaměstnání. — 2. Nenáročná povolání. — 3. Méně náročná povolání. — 4. Středně náročná povolání. — 5. Náročná povolání. 6. Nejnáročnější povolání. — Vymezení těchto kategorií viz v textu.

né pro uplatnění této mládeže v praxi.

6. Uvedená fakta svědčí o značném přínosu spolupráce dorostového lékaře a psychologa.

sích není dostatečně spolehlivé. Lepšími se zdají posudky od učitelů, kteří žáka delší dobu znají a pozorují. Avšak i zde se projevuje nedostatek erudice a času. Mnoho školních posudků užívá obecných charakteristik, jsou nepřesné, obsahově chudé a nelze jich použít k závěru o pracovních schopnostech.

4. U mládeže, která k nám byla poslána z pracoviště, kde se neosvědčila, byly zjištěny tyto základní příčiny neúspěchu: Nejvíce pro poruchy vývoje rozumových schopností a pro poruchy chování, méně pro poruchy motoriky a neurozy. Jen v menší míře se vyskytly tělesné choroby a defekty. Velmi často šlo o stavy kompenované. Osvědčení v povolání nebylo závislé jen na stupni rozvoje rozumových schopností, nýbrž i na jiných faktorech.

5. Výsledky našeho vyšetřování se ukázaly při porovnávání se zprávami o uplatnění našich pacientů na pracovišti jako význam-

Станислав Лангер—Мирослав Новак

Некоторые причины неудачи молодежи в работе по профессии

(Содействие психологии при воспитании и выборе профессии для молодежи с неопределенной классификацией.)

В период времени от 1955 до 1958 года авторы подвергли наблюдению 249 молодых людей (в том числе 46 девушек) в возрасте от 14 до 20 лет, вставших на производственную работу, при чем их успеваемость и поведение не давали гарантии успешного включения в рабочий процесс, а также и молодежь, которая по различным причинам оказалась неудачной в своей работе по профессии. Соматическое исследование было дополнено подробным психологическим исследованием. Результаты исследования показали, что некоторые из упомянутых молодых людей были неправильно включены в рабочий процесс с общественной точки зрения, а в некоторых случаях авторами был установлен неправильный выбор профессии. В большинстве случаев неудачи не психологического характера, хотя нередко эту причину в соматических факторах. Оценка кандидатов, поступающих на работу, только на основании аттестата и корот-

кого разговора перед комиссией по приему не может быть признапа достаточно надежной. Школьная классификация страдает неточностью и неполнотой и не может быть использована для окончательного заключения о трудовых качествах молодого человека. У молодежи, направленной к нам с производственных рабочих мест* (N=67), были установлены следующие основные причины неудачи: в большинстве случаев причиной было дефектное развитие умственных способностей и дефектное поведение; в более ограниченной степени этой причиной были дефекты моторические и неврозы. И лишь в незначительной степени были установлены физические дефекты и заболевания. Весьма часто наблюдались случаи сопряженного состояния. Успех в работе по профессии зависит не только от степени развития умственных способностей, но и от других факторов. Сведения, полученные нами с рабочих мест, доказали нам позднее высокую степень надежности психологического исследования. Приводимые факты свидетельствуют о большом значении сотрудничества между молодежным врачом и психологом.

Stanislav Langer and Miroslav Novák

Some Causes of Youth's Failures in Profession

In the years 1955—1958 the authors paid attention to 249 young people (from it 46 girls) at the age of about 14—20 years who started a profession and whose progress and conduct did not give a guarantee of a good assertion; and they paid attention to the young people who, from various reasons, did not acquit themselves of their present profession. Somatic examination was supplemented by a detailed psychological examination. Some young people proved not to be correctly classed according to their work and social respect, or they were designed for professions unfit them. The cause of most of the failures was a psychological one, though they were laid on somatic factors. The applicants for profession were not criticized only by a certificate and on the basis of a short interview in the committees of receipt. School reports are poor and not precise and it is not possible to use them for a conclusion on the working faculties. The youth that has been sent from working places (N = 67) was ascertained to have following basic causes of failures: Shortcoming of the development of intellectual abilities and deficiencies in conduct, not so much defects of nervous motoric system and neurosis. Only at a little rate there has been found physical diseases and defects. Very often there have been found complicated conditions. The proof from a profession was not depending on a step of the development of intellectual abilities but also on other factors. Informations from the working places have then proved a high reliability of psychological examination. The quoted facts prove a great importance of the cooperation of a youth physician and a psychologist.